

BİTLİS RAHVA BÖLGESİ KONUT CEPHELERİNDE ESTETİK OLGUNUN İNCELENMESİ¹

INVESTIGATION OF AESTHETICS IN THE HOUSING FACADES OF BITLIS RAHVA
REGION

Yüstra ALPARMAK² - F. Demet AYKAL³ - Meltem ERBAŞ ÖZİL⁴

Öz

Geleneksel yapılarda açıkça göz önünde bulundurulmuş çevresel unsurlar ile tasarım ilişkisi, anlamsal ve biçimsel estetiğe sahip oluşu bugün inşa edilen yapılarda göz ardı edilmektedir. Yeni yapıların birçoğu, çevresel koşullar düşünülmeden tasarlanmaktadır. Bu duruma Bitlis ili Rahva bölgesinde hızlı nüfus artışı ile birlikte üretilen konut yapılarının estetik olmaması bir örnektir. Çalışmanın temel konusu; yeni yerleşim alanı olan Rahva bölgesindeki konut cephelerinde çevresel etmenler ile estetik yaklaşımın incelenmesi, bu cephelerin kullanıcılar tarafından estetik bulunup bulunmadığı sorunsalının tespitidir. Çalışmanın amacı, Bitlis'te yeni yerleşimin olduğu Rahva bölgesinde bulunan konut tipi yapı cephelerinin kullanıcı üzerindeki görsel algısını incelemektir. Dolayısıyla bu çalışmada yapısal biçimlenmenin çevresel faktörler ve estetik kriterler bağlamında analiz edilip, elde edilen verileri kullanıcının tercihleri doğrultusunda şekil, malzeme, oran-ölçek, ritim, renk, ışık, doku gibi tasarım kriterleri açısından değerlendirilmektir. Bitlis'in doğal çevresel faktörlerine ve estetik biçimlenme parametrelerine bağlı kalarak yeni inşa edilecek yapıların tasarım ve biçimlendirilmesinde kullanılabilir olması amaçlanmaktadır. İlgili kurum ve kuruluşlardan konut yapılarıyla ilgili bilgiler, yerinde yapılan etüt-analiz incelemeleri, yeni dokudaki görsel belgeleme ve anket uygulamaları yapılmıştır. Anket verilerinin değerlendirilmesinde SPSS veri analiz programı kullanılmıştır. Elde edilen verilerle gelecekte inşa edilecek mimari ürünlerin tasarım ve değerlendirmelerine katkı sunması sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Rahva bölgesi, Estetik, Çevresel Faktörler.

Abstract

The relationship between environmental elements and design, which is clearly taken into account in traditional buildings, and its semantic and formal aesthetics are ignored in today's buildings. Many of the new structures are designed without considering environmental conditions. An example of this is the lack of aesthetics in the housing structures produced in the Rahva region of Bitlis with the rapid population growth. The aim of this study is to examine the environmental factors and the aesthetic approach on the facades of the houses in the Rahva region, which is a new settlement, and to determine the problem of whether these facades are aesthetically pleasing to the users. The aim of the study is to analyze the visual perception of the residential building facades on the user in the Rahva region, where the new settlement is formed in Bitlis, within the framework of the environmental factors of the structural formation and in the context of aesthetic criteria, and to evaluate the obtained data in terms of design criteria in line with the user's preferences. It is aimed to be used in the design and shaping of new buildings to be built by adhering to the natural environmental factors and aesthetic shaping parameters of Bitlis. Within the scope of the study, the necessary literature review was made. Information about housing structures from relevant institutions and organizations, on-site survey-analysis examinations, visual documentation and survey applications in the new texture were made. SPSS data analysis program was used to evaluate the survey data. The data obtained contributed to the design and evaluation of architectural products to be built in the future.

Keywords: Rahva region, Aesthetics, Environmental factors.

¹ Bu çalışma; Yüstra Alparmak tarafından yazılan "Eski ve yeni yerleşim bölgelerinde konut cephe biçimlenmesinin estetik açıdan değerlendirilmesi: Bitlis örneği" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Yüksek Mimar, Dicle Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi yusraalparmak@gmail.com, Orcid: 0000-0002-0171-051X

³ Prof. Dr., Dicle Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, demetaykal@gmail.com, Orcid: 0000-0003-2424-0407

⁴ Dr. Öğr. Üyesi, Dicle Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, meltemerbas@gmail.com, Orcid: 0000-0003-2077-8728

Makale Türü: Araştırma Makalesi – Geliş Tarihi:22.09.2023 – Kabul Tarihi: 22.12.2023

DOI:10.17755/esosder.1364552

Atf için: *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 2024;23(91):903-924

Bu çalışma Creative Commons Atf-Gayri Ticari 4.0 (CC BY-NC 4.0) kapsamında açık erişimli bir makaledir.

This work is an open access article under [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC 4.0).

1.GİRİŞ

Ülkemizde yeni yerleşim yerlerindeki yapıların biçimlenmesinde yerel veriler çeşitli nedenlerden dolayı gereğince değerlendirilmemekte, bunun sonucunda ülkenin birçok yerinde estetikten uzak, kimliksiz yeni yapılar üretilmektedir. Yeni yerleşimlerin birçoğunda gözlenen bu problem, kullanıcının görsel algısında pozitif katkı sağlayan estetik biçimlenme parametrelerini ve bölgenin çevresel faktörlerinin bilimsel anlamda araştırılmasını gerekli kılmıştır.

İnsanoğlu yapı inşa etmeyi, barınma veya savunma ihtiyacını gidermenin dışında güzel ve estetik denilebilecek yaşam biçimine yönelik fiile dönüştürmüştür (Genç, 2006). Güzel kavramı zaman, mekân ve kişilere bağlı olarak farklı şekillerde ifade edilen öznel bir kavramdır. Estetik ise doğada ve sanatta güzeli ortaya çıkarmak, güzelin temel ölçülerini, niteliklerini tanımlamayı amaç edinmiştir (Yetişken, 2009).

Mimari gelişmenin önemli bir parçası olan estetik olgusu ağırlıklı olarak biçimlendirme temelinde yapılmaktadır. Dolayısıyla Rahva bölgesindeki konut cepheleri estetik açıdan değerlendirilirken, Bitlis ilinin doğal yapısıyla (iklim ve topoğrafik veriler) uyumlu tasarım ölçütleri ile estetik ilişkisi belirlenmiştir. Cephedeki tasarım ölçütlerinin çalışma alanı olarak seçilen Bitlis yeni yerleşim bölgesinde inşa edilecek yapılara nasıl uygulanabileceği konusu edinilen tespitler sonucunda ortaya koyulmuştur.

Rahva bölgesi konut tipi yapılarda mimari tasarım sürecinde cephe oluşumunu etkileyen çevresel faktörlerden iklim, yön, topoğrafya, kültür unsurlarının yanı sıra estetik kaygı nedeniyle kullanılmış olan tasar öğe ve ilkelerinin var olup olmadığı çalışmanın problemini oluşturmaktadır.

Mimari estetik biçimlenmenin, iklim, topoğrafik veriler, arazi karakteri ve ekonomik koşulları oluşturan çevresel etmenlere bağlı olduğu düşünülerek başlatılan bu çalışmada çok sayıda hipotez üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Probleme bağlı olarak;

- Eski yerleşim dokusunda şekil, malzeme, oran-ölçek, ritim, renk, ışık, doku kriterlerinin temel alındığı, plan kurgusu ve dolayısıyla biçimlenmenin bu kriterlere bağlı olduğu ancak yeni inşa edilen yapılarda bu kriterlerin dikkate alınmadığı ve kullanıcıların yeni yerleşim bölgelerindeki cephe tasarımları estetik bulmadığı,
- İklim ve yön, yapı tasarımında doluluk-boşluk dengesini kurmada göz önünde bulundurulması gereken iki önemli parametredir. Bitlis ili eski dokuda iklim sebebiyle doğal malzeme olan kalın taş duvarlı küçük pencere evler iklim ve yöne bağlı tasarımlar üretildiğini, yeni yerleşimlerde iklim ve yönün dikkate alınmadığı,
- Eski dokuda estetiğin yerel ürünler ve bu ürünlerin imkân verdiği ölçüde tasarımla sağlandığı, yeni yerleşimlerde estetik için çok farklı malzemeler kullanıldığı fakat bunların kullanıcı tarafından estetik bulunmadığı hipotezleri çalışma kapsamında test edilmiştir.

Bu bölgede mimari biçimlerin çözümlenmesi, yapısal biçimlenmenin estetik açıdan irdelenmesi ve biçimsel estetik yaklaşımına farklı bir bakış açısı kazandırmak hedeflenmektedir. Çalışmada elde edilecek sonuçların yeni yapıların tasarımında estetik kaygı açısından ölçüt olacağı düşünülmektedir. Yeni inşa edilen yapılarda rol alan çevresel etmenler ve estetik kriterlerin tespiti, estetiğin düşünüldüğü mimari ürünlerin devamlılığı açısından önemlidir.

2. MATERYAL ve METOT

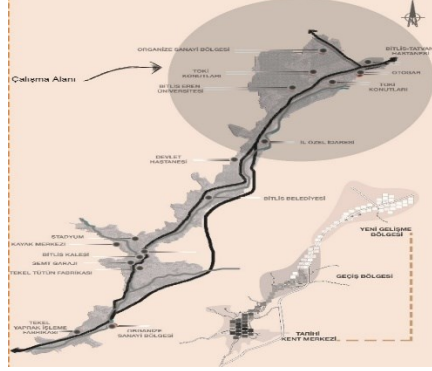
Temel sorunsalı yeni yerleşim bölgelerinde üretilen konut yapılarının kullanıcıların görsel algıdaki etkilerini belirlemek ve kimliksiz, estetikten uzak yapıların oluşmasının önüne

geçmek olan çalışmada, alan olarak Rahva bölgesi seçilmiştir. Yeni yerleşimin gerçekleştiği alanda yerleşme potansiyelinin yoğun olduğu parsellerde bulunan konut tipi yapıların kullanıcının görsel algısına yönelik etkileri tespit edilmiştir.

2.1. Materyal

Bitlis ili, Doğu Anadolu bölgesinde yer almaktadır. İl oldukça yüksek ve girintili-çukuntulu bir araziye sahiptir ayrıca Doğu Anadolu bölgesinin en dağlık yerini oluşturmaktadır. Bununla birlikte karasal iklim özelliğini gösterip, ülkenin en çok kar yağışı alan bölgesi olmaktadır.

Kent yapısı üç ana bölüme ayrılarak gelişim göstermektedir. Kentte ilk yerleşiminin olduğu merkezi olan alan, tarihi kent merkezi olarak ayrılmıştır. Bu bölüm Bitlis kalesi ve geleneksel konut dokusunu barındırmaktadır. Geçiş bölgesi olarak adlandırılan bölgede çok sayıda eğitim birimleri, belediye, hükümet konağı, valilik binası gibi kamu kurumları yer almaktadır. Kentte nüfusun artmasıyla birlikte öncelikle bu bölümde çok katlı konut projeleri ve siteler görülmüştür. Yeni gelişme bölgesi olarak nitelenen kısım ise otogar, TOKİ konutları, Eren üniversitesi, eğitim birimleri (ortaokul-ilkokul-lise) ve çok katlı konut blokları yer almaktadır (Şekil 1).

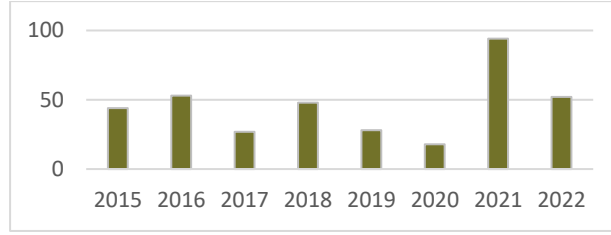

Şekil 1: Bitlis kentinin gelişim analizi (Bitlis Çalıştay Arşivi, 2022'den Uyarlanmıştır)

2.1.1. Rahva Bölgesi Konut Dokusu

Rahva Bölgesi, düzlük bir bölge olması ve kent için önemli olan eğitim-sağlık birimlerinin de inşasıyla birlikte yeni yapılaşma potansiyelinin bulunduğu bir bölgedir. Bu bölgedeki ilk yapı örnekleri zemin+1, zemin+2 şeklindeyken, zamanla daha çok katlı tekli bloklar inşa edilmiştir. Bölgede mevcut durumda 1-2 katlı konutlar, 5 kat ve üzerindeki bloklar, Toki konutları ve uzun yıllardır kullanılmayan atıl durumdaki konutlar yer almaktadır. Bunun yanı sıra bölgede bulunan parsellerde resmi kayıtlara göre 2015-2022 yılları arasında 386 blok ruhsatlı olarak inşa edilmiştir. Bu bloklar zemin+6, zemin+7 katlı olmaktadır.

Çalışma alanı olarak belirlenen Rahva bölgesi Bitlis Belediyesi sınırları içinde yer almaktadır. Bitlis-Van karayolunun sağında ve solundaki parsellerde olmak üzere Bitlis Belediyesi resmi kayıtlara göre 2015'ten itibaren günümüze kadarki mevcut veriler kayıtlıdır. Bu kayıtlara göre 2015 yılında 44, 2016 yılında 53, 2017 yılında 27, 2018 yılında 48, 2019 yılında 28, 2020 yılında 18, 2021 yılında 94, 2022 yılında 52 adet blok ruhsatlı olarak inşa edilmiştir. Rakamlardan da anlaşıldığı üzere günümüzde konut yapılaşma oranı yükselmiştir (Şekil 2).

Şekil 2: Yıllara Göre Konut Blok Adet Sayısı (BB 2022 Verileri)

Rahva bölgesindeki konut cepheleri, yerleşmenin yoğun olduğu parsellerde bulunan 20 konut cephesi üzerinde estetik algı incelenmek için seçilmiştir. Belirlenen konut örnekleri zemin+6, zemin+7 katlı olup, genellikle zemin katı ticari birim olarak kullanılmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1: Rahva Bölgesi'nde Bulunan Konutlar

1.Bina (Ada-Parsel:616/1) Z+6 Ticari + Konut Betonarme	2.Bina (Ada-Parsel: 621/3) Z+6 Ticari + Konut Betonarme	3.Bina (Ada-Parsel:622/10) Z+6 Ticari + Konut Betonarme	4.Bina (Ada-Parsel: 732/2) Z+6 Ticari + Konut Betonarme
5.Bina (Ada-Parsel:731/1) Z+5 Ticari + Konut Betonarme	6.Bina (Ada-Parsel:868/7) Z+6 Ticari + Konut Betonarme	7.Bina (Ada-Parsel:961/5) Z+7 Ticari + Konut Betonarme	8.Bina (Ada-Parsel:857/1) Z+5 Ticari + Konut Betonarme
9.Bina (Ada-Parsel:857/9) Z+5 Ticari + Konut Betonarme	10.Bina (Ada-Parsel:589/9) Z+6 Ticari + Konut Betonarme	11.Bina (Ada-Parsel:153/2) Z+4 Konut Betonarme	12.Bina (Ada-Parsel:625/2) Z+6 Ticari + Konut Betonarme
13.Bina (Ada-Parsel:625/2) Z+6 Ticari + Konut Betonarme	14.Bina (Ada-Parsel:625/5) Z+6 Ticari + Konut Betonarme	15.Bina (Ada-Parsel: 732/2) Z+6 Ticari + Konut Betonarme	16.Bina (Ada-Parsel:1290/1) Z+5 Konut Betonarme
17.Bina (Ada-Parsel:747/2) Z+6 Ticari + Konut Betonarme	18.Bina (Ada-Parsel:747/3) Z+7 Ticari + Konut Betonarme	19.Bina (Ada-Parsel:586/1) Z+6 Ticari + Konut Betonarme	20.Bina (Ada-Parsel:589/9) Z+6 Ticari + Konut Betonarme

2.2. Metot

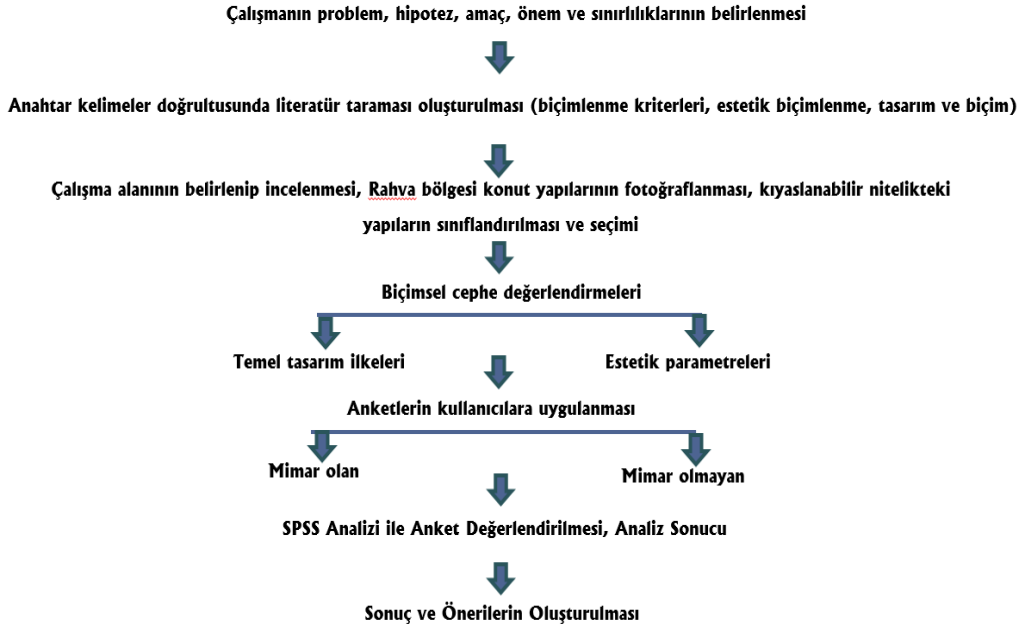
Çalışmada öncelikle mimarlıkta estetik olgusu ve estetiğin biçimsel özellikleri gibi konular hakkında ulusal ve uluslararası ölçekte detaylı bir literatür taraması yapılarak bilgiler aktarılmıştır.

Daha sonra yeni tasarlanan konut cephelerinin nasıl algılandığı ve estetik biçimlenme bağlamında değerlendirilmesi üzerine kurulmuştur. Tasarlanan cephelerin estetik algı

çerçevesinde incelenerek, kullanıcının beğeni ve algısı göz önünde bulundurulmuştur. Dolayısıyla çalışmada temel sorgu, cephe elemanlarının estetik biçimlenme parametreleri ve estetik algı üzerinden değerlendirilmiştir. Bu amaçla Bitlis'in yeni yerleşim bölgelerinde değişen yapısal biçimler, estetiğin nesnel faktörleri açısından değerlendirilirken kullanıcıların öznel analizi de yapılarak tanımlanmıştır.

Araştırma, alan çalışmaları, anketlerin katılımcılara uygulanması, SPSS programı cronbach's alpha güvenirlik analizi ve gerçekleştirilen analizler ile elde edilen sonuçların değerlendirilmesi olmak üzere 5 aşamada gerçekleşmiştir (Şekil 3).

ÇALIŞMANIN STRÜKTÜRÜ

Şekil 3: Çalışmanın strüktürü

2.2.1. Mimarlıkta Estetik Olgusu

Mimarlık ürünleri biçim yoluyla arka planda ki düşünceleri aktarmaktadırlar. Bu düşünce akyarımının bir yolu: Alışılmış geleneksel ya da evrensel biçimlerin tekrarı ile toplum ya da toplumların benimsenmiş olduğu sembelleri kullanmaktır (Scuton, 1979).

Biçim tekrarı tipleşmeyi oluşturmaktadır. Belli konular için benimsenen belli tipler zamanla konun simgesi haline gelmektedir. Biçim toplum tarafından denenmiş, benimsenmiş, alışılmış bir biçim ise kolay algılanmakta ve anlaşılmaktadır. 19. Yüzyıl Avrupa'sında yeni yapı malzemelerinin kullanılmaya başlandığı ve toplum yaşantısına yeni konuların da girdiği zaman belli konular için endüstri öncesi biçimlenmelerin kullanılması bu simgeleşmedir. Örneğin dinsel yapı için gotik katedral bir simge olmuştur. Gotik katedral ve Hıristiyanlık kavramı orta Avrupa için özdeşleşmiştir. Bu nedenle de yeni malzeme ile yapılmasına karşın 19. Yüzyıl kiliselerinin büyük çoğunluğu gotik üslupta yapıldı. Konusu ile ters düşmesine karşın, örneğin İngiltere parlamentosunun da gotik üslupta yapılması Hıristiyanlık düşüncesi ile bilinçli bir bağ kurma isteğinden kaynaklanmıştır (Kagan, 1993).

Modern mimarlıkta konuyu simgeleşmiş biçim ile anlatma isteğinin bir örnek; Mies van der Rohe'nin strüktürel ve işlevsel nedenlere dayanan büro yapıları da genelleşmiş, evrenselleşmiş, büro için simge haline gelmesidir. Bazı biçimlenmeler ise zaman içinde belli

kavramların simgesi haline gelir. Batı kültüründe Partenon'un demokrasi ve kusursuzluk simgesi olması gibi.

Biçimle düşünce aktarımında bir ikinci yol benzetmeye dayanan tasarımdır. Benzetilen biçimin belli bir kültüre bağlı olması ya da evrensel olması algılama alanını kısıtlar ya da genişletir. Mimarlık ürünün benzetildiği nesne evrensel ve etki alanı geniştir. Ayrıca belli bir kültüre özüdür ve bunun sonucu olarak da etki alanı kısıtlı olacaktır (Smith, 1979).

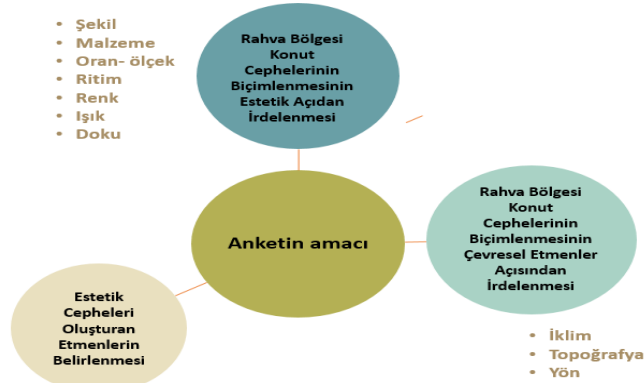
2.2.2. Mimarlıkta Estetiğin Biçimsel Özellikleri

Antik çağdan bu yana bir sanat eseri niteliğine erişmek için bir yapının tümünün ya da onu meydana getiren öğelerin uymak zorunda oldukları sanılan bazen de bilerek uydurdukları, bazı düzenleme kuralları vardır. Bunlara tam bir inançla uyulduğu zamanlar, uygulayan mimarlar olmuştur. Örneğin Rönesans'ta ve Neoklasik üslupların egemen olduğu yakın yüzyıllarda, bu inancın çok yaygın olduğunu görürüz (Kuban, 1973).

Mimarlık tarihi boyunca farklı yaklaşımlar farklı biçimlere ulaşmayı amaçlamış olsalar da ölçü, ölçek, oran, kompozisyon oluşumuna yönelik birlik, denge, egemenlik, benzerlik, uyum gibi ilkeler, ışık ve gölge, doku ve renk biçimin estetik başarısının üzerinde temellendirildiği geleneksel araçlar olarak kabul edilmektedir. Bu kavramlar ise mimarlıkta estetik olgusunu daha iyi anlama bakımından ele alınmıştır (Collingwood, 1938).

Bu kapsamda Bitlis'e bir kimlik kazandıran geleneksel Bitlis evlerinin çevresel verilerle uyumlu özgün yapılar olmasını sağlayan tasar öğe ve ilkelerinin yeni inşa edilen yapılara yansıyor yansımadığı test edilmiştir. Hangi estetik parametreler (şekil, malzeme, oran-ölçek, ritim, renk, ışık, doku bileşenleri) doğrultusunda, Rahva bölgesinde kendini nasıl yansıttığı incelenmiş ve karşılaştırılmıştır. Çalışmaya veri oluşturacak anket soruları bu karşılaştırmaya dayanarak oluşturulmuştur. Anket soruları oluşturulurken üç ana başlıktan yola çıkılmıştır (Şekil 4).

Anket Formu

Şekil 4: Anket formunun oluşmasında etkili unsurlar

Çalışmada yer alan anket soruları estetik parametreler ve tasarımı etkileyen çevresel etmenler çerçevesinde hazırlanmıştır.

2.2.3. Rahva Bölgesi Konut Cephelerinin Estetik Parametreler Açısından Değerlendirilmesi

Mimari ürünler belli bir fonksiyonu yerine getirmesi dışında aynı zamanda estetik endişeleri de içinde barındırmıştır. Yani insanın çevresini güzelleştirme isteği ve güzelliği içeren estetik olgusu, mimarının yapısal biçimlendirilmesinde, değerlendirilmesinde çok etkin bir kriterdir (Kuban, 2010). Güzelliğin temel belirleyicisi biçimsel (formal) dünya olduğundan,

bir mimari üründe de estetik değeri form özelliği ile ortaya çıkmaktadır. Form özelliği iki şekilde incelenebilmektedir; birincisi “form yapısı”, bir diğeri ise “form içeriği” ile ilgili olmaktadır. Bu çalışmanın da asıl konusu olan ve biçimsel estetik olarak da adlandırılan form yapısı, uyarıcı kaynakların görsel değerlendirilmesiyle ilişkilidir. Form içeriği ile ilgili olan kısım ise “anlamsal estetik” olarak tanımlanmaktadır (Lang, 1987).

Bir nesne estetik açıdan yorumlanırken, başlangıçta biçimsel incelemesi yapılmaktadır. Bu inceleme, anlatılabilir, tamamlanabilir, yorumlanabilir ve matematiksel olarak belli niteliklere sahip olan unsurları kapsamaktadır. Bu nedenle biçimsel estetik; şekil, malzeme, oran-ölçek, ritim, renk, ışık, doku bileşenlerinden oluşmaktadır (Wohlwill, 1976). Bir nesne ya da yapı tasarlanırken doğru bileşenlerin doğru şekilde uygulanarak bir araya getirilmesi, farklı mekân ve kültürlere sahip olunmasına rağmen genel geçer her toplumun beğenmesini mümkün kılabilir. Genel beğenin sağlanması, bu bileşenlerin tasarım aşamasında birer kriter olarak göz önünde bulundurulmasını gerekli görmektedir. Bu sebeple çalışmada yer alan anket soruları bu parametrelere bağlı olarak oluşturulmuştur. Sorulara ve parametrelere ilişkin bilgiler Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Anket Sorularının Estetik Parametreler Açısından Değerlendirilmesi

1) Geleneksel konut cepheleri ile Rahva bölgesi konut cepheleri <u>birbirinden farklıdır.</u>	Şekil
2) Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha moderndir.	
3) Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre <u>daha süslüdür.</u>	
4) Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre <u>daha sadedir.</u>	
5) Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre <u>daha kabadır.</u>	
6) Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre <u>daha gösterişlidir.</u>	
7) Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre <u>daha estetikdir.</u>	
8) Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre <u>daha renklidir.</u>	Renk
9) Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre <u>daha ilgi çekicidir.</u>	Malzeme
10) Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre <u>daha etkileyicidir.</u>	Oran-Ölçek
11) Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre <u>daha orantılıdır.</u>	Ritim
12) Geleneksel konut cephelerinde, Rahva bölgesi konut cephelerine göre <u>daha çok tekrarlayan öğeler bulunur</u> (kapı, pencere)	Şekil
13) Geleneksel konut cepheleri, Rahva bölgesi konut cephelerine göre <u>daha simetrik</u> dir.	Oran-Ölçek
14) Geleneksel konut yapılarının cepheleri, Rahva Bölgesi konut yapılarının cephelerine göre birbiriyle daha uyumludur (<u>harmonik</u>).	
15) Geleneksel konut yapılarının cephesinde doluluk-boşluk Rahva Bölgesine göre <u>daha göze hitap eden şekilde tasarlanmıştır.</u> (örneğin pencere, kapılar boşluk, düz duvar doluluk olarak tanımlanır)	Şekil
16) Geleneksel konut yapıları, Rahva Bölgesindeki yapılarına göre <u>boyut, renk, doku olarak çevresi ile daha uyumludur.</u>	
17) Rahva bölgesi konut cepheleri geleneksel konutların <u>taklidir.</u>	Şekil
18) Geleneksel konutlar, Rahva bölgesi konutlara göre <u>daha iddialıdır.</u>	

2.2.4. Rahva Bölgesi Konut Cephelerinin Çevresel Parametreler Açısından Değerlendirilmesi

Mimari çevreyle insan ilişkilerinin başarılı bir şekilde kurulabilmesi aslında iki nesnel duruma dayanmaktadır. Bunlardan biri bireyin görme duyusu yani algılama ile ilişkilendirilirken, diğeri görülebilen yüzeyle bağlantılıdır. Bu görülebilen yüzeyler bireyin duyu ve düşüncesinde betimlediği “biçim”dir, aynı zamanda insan çevre arasında aracı olan köprü niteliği taşımaktadır (Erkman, 1973). Bireyin bir mimari ürünle ilişki kurması, yapısal

biçimle algıladığı ve yorumladığı görsel niteliğin beğeni-haz duyumuna ulaşım ulaşmaması onunla kurduğu iletişime bağlıdır. Biçimin bu yönüyle çevre ve mimarlık üzerindeki etkisi “estetik” alanında baskın olmaktadır (Şentürer, 1992).

Dolayısıyla biçimsel analiz bireylerle sağlanan etkileşimin doğru değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Cephe oluşumunda etkili olan tasar öğe ve ilkeleri, içinde bulunulan çevrenin özelliklerini taşımaktadır (Şenyiğit, 2010). Yapılan çalışmalar doğrultusunda bireylerin var olanı değerlendirmesinin çevresel etmenlerle ilişkili olduğu görülmektedir. Şekil, oran-ölçek, ritim, renk, doku ilkelerinin, kişisel ve çevresel etmenler doğrultusunda bir araya gelmesi, mimari ürün ile birey arasındaki etkileşimi tetiklemektedir (Akyıldız, 2020). Bu nedenle doğru bir analizin yapılabilmesi için çevresel etmenlerin bu etkileşime katkısı incelenmiştir. Anket sorularının çevresel etmenlerden iklim, topoğrafya, yön unsurlarına bağlı olarak oluşturulmasına ilişkin bilgiler Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3: Anket Sorularının Çevresel Etmenler Açısından Değerlendirilmesi

19) Geleneksel konutlar, <u>Rahva</u> bölgesi konutlara göre <u>Bitlis iklimine daha uygundur.</u>	İklim
20) Geleneksel konut yapıları, <u>Rahva</u> Bölgesindeki konut yapılarına göre arazinin <u>topoğrafik yapısına daha uygun konumlanmıştır.</u>	
21) <u>Güneşe göre tasarım</u> , geleneksel konut yapılarında, <u>Rahva</u> Bölgesindeki konut yapılarına göre daha çok sağlanmıştır.	Yön
22) <u>Rüzgara göre tasarım</u> geleneksel konut yapılarında, <u>Rahva</u> Bölgesindeki konut yapılarına göre daha çok sağlanmıştır.	

Yapılan tüm analiz değerlendirme sonuçları ile elde edilen bulgular, demografik bilgilere, çalışma alanı konut cephelerinin estetik parametreler ve çevresel faktörlere dayanarak beğeni durumuna göre gruplandırılmıştır.

Araştırmanın Örnekleme

Çalışmada, hem eski dokuda hem de yeni yerleşimlerde olmak suretiyle estetik algı üzerine anketler uygulanmıştır. Araştırmanın evrenini Bitlis ilinde yaşayan yetişkin insanlar oluşturmaktadır, örneklemini ise evrenden basit seçkisiz örnekleme yolu ile belirlenmiş 18-80 yaş aralığında bulunan 100 kişi oluşturmaktadır. Temsil edici bir örneklemin seçiminin geçerli ve en iyi yolu seçkisiz örneklemedir (Büyüköztürk & Akgün, 2013). Anketler 100 kişilik bir gruba mimar ve mimar olmayan olmak üzere iki grup tespit edilerek yapılmıştır. Hem mimar hem de mimar olmayan kişiler ile çalışmanın tercih edilmesinin sebebi alan uzmanı olan ve olmayan kişiler arasındaki farkı ortaya koyabilmektir. Çalışmanın temel noktasını Rahva Bölgesi konutları oluşturduğu için anket uygulanan kişilerin bu bölgeyi biliyor olmasına ve Bitlis’te en az 1 yıl yaşamasına önem verilmiştir.

Ankette Dikkate Alınan Veriler

Anket soruları bina cephelerine ait fotoğraflarla birlikte estetiğin parametreleri ve çevresel parametrelerin kullanıcı üzerindeki algısını sorgulayacak şekilde hazırlanmıştır. Elde edilen anket bulgularının SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) programı ile değerlendirilmesi ve Bitlis eski yerleşiminde yapısal biçimlenmeyi oluşturan etmenlerin, biçimlenmeye etkileri tablolar halinde ortaya çıkarılan bulgularla birleştirilmiştir.

Anket verileri SPSS programına yüklendikten sonra her bir maddeye ait tanımlayıcı istatistikler yapılarak anketin Cronbach’s Alpha katsayısı hesaplanmıştır. Ankette yer alan 22 maddeye ait Cronbach’s Alpha katsayısı 0,845 olarak hesaplanmıştır. Bu değer oldukça yüksek ve güvenilir olduğu söylenebilir.

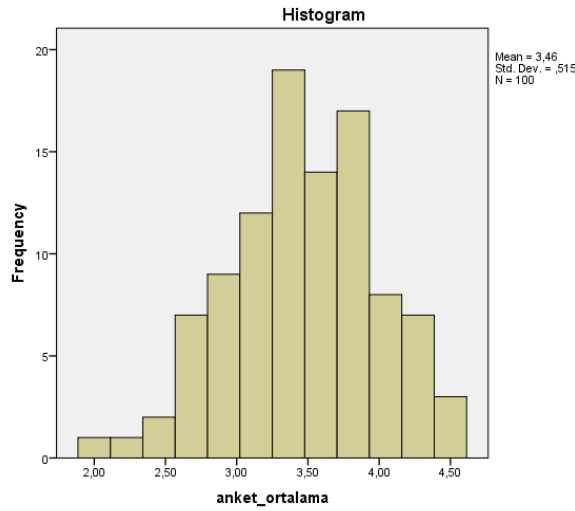
SPSS programında, analizler yapılmadan önce eldeki verilerin normal dağılıp dağılmadığının tespiti büyük önem taşımaktadır. Çünkü verilerin normal dağılıp dağılmadığına göre yapılacak testler değişkenlik göstermektedir.

Normallik testlerinin amacı verilmiş bir veri topluluğunun normal dağılıma uygunluk düzeyinin incelenmesidir. Normallik testleri için Kolmogorov- Smirnov ve Shapiro- Wilk testleri uygulanmaktadır (Büyüköztürk, 2011). Eldeki verilere uygulanan normallik testi sonuçları Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4: Anket Sorularının Çevresel Etmenler Açısından Değerlendirilmesi

Tests of Normality						
	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Anket ortalama	,051	100	,200*	,991	100	,783

Normallik testi sonuçlarına göre elde edilen veriler histogram grafiği ile gösterilmiştir (Şekil 5).

Şekil 5: Histogram grafiği

Veriler normal dağılım göstermektedir ve bu sonuçlara göre daha güvenilir olan parametrik testlerin yapılmasına karar verilmiştir.

Araştırmada nicel araştırma metotlarından tarama modeli kullanılmıştır. Anketin güvenilirliğin test edilmesi için Cronbach’s Alpha değeri ve normallik analizi; demografik değişkenler için yüzde analizleri, ortalama ve Chi-Square analizi; mimar olan ve olmayan kişiler arasında anlamlı bir farkın olup olmadığının analizi için bağımsız örneklem T-Testi ve ANOVA testleri yapılmıştır.

3. BULGULAR ve DEĞERLENDİRME

Bu bölümde katılımcılara ait demografik bilgiler, anket analiz verilerinin estetik biçimlenme parametrelerine ve çevresel etmenler açısından değerlendirilmesine ait bulgulara yer verilmiştir.

3.1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Araştırmanın nihai verilerini toplamak için örnekleme alınan kişilerin “cinsiyet, doğum yeri, Bitlis ilinde ikamet etme süresi, yaş, meslek ve eğitim durumu” değişkenleri incelenmiştir. Bu değişkenler göz önünde bulundurularak çalışmaya katılan kişilerin çalışma alanı olan ilgili

bölgede bulunan binalar hakkında belli bir düzeyde fikir sahibi olmaları sağlanmaya çalışılmıştır. Katılımcılardan 100 kişiden; 32'si kadın 68'i erkek, 77'sinin Bitlis doğum yeri, 23'ü diğer illere mensup, 14'ü 1-4 yıl Bitlis'te ikamet etme süresi, 86'sının 5 yıl ve üstü, 62'si 18-30 yaş aralığında, 36'sı 31-50 yaş arası, 2'si 51-80 yaş arası, 3'ü ilköğretim mezunu, 10' lise mezunu, 68'i lisans mezunu, 19'u lisansüstü mezunu, 10'u mimar, 90'nı diğer meslek gruplarından oluşmaktadır.

Çalışma Bitlis ili Rahva Bölgesi örnekleminde gerçekleştirildiği için katılımcıların bu bölgede uzun süredir yaşıyor olması hem coğrafi koşullara hem de bölgede yer alan binaların özelliklerine aşina olması ve yapmış oldukları değerlendirmeler ile anlamlı bir sonuç elde edilmesi bakımından önem arz etmektedir.

Mimar olan ve olmayan kişilerin eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılığı analizi için Oneway Anova testi yapılmıştır. Elde edilen anlamlılık değeri $p=,843$ olarak bulunmuştur. $p>0.05$ olduğu için gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ve bu yüzden post hoc testleri yapılmamıştır.

3.2. Estetik Biçimlenme Parametreleri Değerlendirilmesine Ait Bulgular

Bu bölümde binaların estetik biçimlenme parametrelerinin genel değerlendirilmesi yapılmıştır. Araştırmaya dâhil edilen katılımcılara yöneltilen sorular ile geleneksel konut cepheleri ve Rahva bölgesi konut cephelerinin “cephe, modernlik, süslülük, sadelik, kabalık, gösterişlilik, estetiklik, renklilik, ilgi çekicilik, etkileyicilik, orantılılık, kendini tekrar eden unsurların bulunması, simetriklik, harmonik olup olmaması, doluluk- boşluk, boyut-renk-doku, taklitlik ve iddialılık” unsurlarını değerlendirmeye yönelik sorular yöneltilmiştir. Mimar olan ve mimar olmayan katılımcıların bu sorulara verdikleri cevaplarla geleneksel konutlar ile modern konutların ortak olan ve olmayan özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Geleneksel konut cephelerinin Rahva bölgesi konut cephelerinin birbirinden farklı olduğuna dair görüşe 100 katılımcıdan 82'si katılmıştır. Mimar olan ve olmayanların görüşlerine Tablo 5'te yer verilmiştir.

Tablo 5: Mimar Olan ve Olmayan Katılımcıların Geleneksel Konut Cepheleri İle Rahva Bölgesi Konut Cephelerinin Farklı Olduğuna Dair Görüşleri

Önem Düzeyi	Mimar (S=10)		Mimar Olmayan(S=90)		Toplam		Anlamlılık Düzeyi
	S	%	S	%	S	%	
Kesinlikle katılmıyorum	0	0	3	3,3	3	3	p=0.092 Anlamlı farklılık yoktur
Katılmıyorum	0	0	6	6,7	6	6	
Kararsızım	0	0	9	10	9	9	
Katılıyorum	2	20	44	48,9	46	46	
Kesinlikle katılıyorum	8	80	28	31,1	36	36	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Veriler Chi-Square analizine göre test edilmiştir. Chi-Square analizi, iki ya da daha fazla kategorik değişken arasında analiz yapmak için kullanılan analiz tekniğidir. Burada hedeflenen grup mimar olan ve olmayanlar olduğu için iki kategorik değişken bulunmaktadır.

Yapılan Chi-Square analizi sonucu 0.092 olarak elde edilmiştir. Bu sonuca göre mimar olan ve olmayan katılımcılar arasında anlamlı bir fark yoktur ($p>0.05$). Bu analiz sonucu meslek

gruplarının, “Geleneksel Konut Cepheleri İle Rahva Bölgesi Konut Cephelerinin Farklı Olduğuna Dair Görüşlerine” bir etkisi olmadığını ortaya koymaktadır.

Geleneksel konut cephelerinin Rahva bölgesi konut cephelerinden daha modern olduğuna dair görüşlere göre 100 katılımcıdan 37’si katılmışken 42’si katılmamıştır. Mimar olan ve olmayanların görüşlerine Tablo 6’da yer verilmiştir.

Tablo 6: Mimar Olan ve Olmayan Katılımcıların Geleneksel Konut Cephelerinin Rahva Bölgesi Konut Cephelerinden Daha Modern Olduğuna Dair Görüşleri

Önem Düzeyi	Mimar (S=10)		Mimar Olmayan(S=90)		Toplam		Anlamlılık Düzeyi
	S	%	S	%	S	%	
Kesinlikle katılmıyorum	2	20	6	6,7	8	8	p=0.559 Anlamlı fark yoktur
Katılmıyorum	4	40	30	33,3	34	34	
Kararsızım	1	10	20	22,2	21	21	
Katılıyorum	2	20	24	26,7	26	26	
Kesinlikle katılıyorum	1	10	10	11,1	11	11	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Bu sonuca göre mimar olan ve olmayan katılımcılar arasında anlamlı bir fark yoktur ($p>0.05$). Bu analiz sonucu meslek gruplarının, “Geleneksel Konut Cephelerinin, Rahva Bölgesi Konut Cephelerinden Daha Modern Olduğuna Dair Görüşlerinin” bir etkisi olmadığını ortaya koymaktadır.

Geleneksel konut cephelerinin Rahva bölgesi konut cephelerinden daha süslü olduğuna dair görüşe 100 katılımcıdan 52’si katılmıştır. Mimar olan ve olmayanların görüşlerine Tablo 7’de yer verilmiştir.

Tablo 7: Mimar Olan ve Olmayan Katılımcıların Geleneksel Konut Cephelerinin Rahva Bölgesi Konut Cephelerinden Daha Süslü Olduğuna Dair Görüşleri

Önem Düzeyi	Mimar (S=10)		Mimar Olmayan(S=90)		Toplam		Anlamlılık Düzeyi
	S	%	S	%	S	%	
Kesinlikle katılmıyorum	1	10	4	4,4	5	5	p=0.584 Anlamlı fark yoktur
Katılmıyorum	3	30	26	28,9	29	29	
Kararsızım	0	0	14	15,6	14	14	
Katılıyorum	4	40	34	37,8	38	38	
Kesinlikle katılıyorum	2	20	12	13,3	14	14	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Bu analiz sonucuna göre meslek gruplarının, “Geleneksel Konut Cephelerinin, Rahva Bölgesi Konut Cephelerinden Daha süslü Olduğuna Dair Görüşlerinin” bir etkisi olmadığını ortaya koymaktadır.

Geleneksel konut cephelerinin Rahva bölgesi konut cephelerinden daha sade olduğuna dair görüşe 100 katılımcıdan 55’i katılmıştır. Mimar olan ve olmayanların görüşlerine Tablo 8’de yer verilmiştir.

Tablo 8: Mimar Olan ve Olmayan Katılımcıların Geleneksel Konut Cephelerinin, Rahva Bölgesi Konut Cephelerinden Daha Sade Olduğuna Dair Görüşleri

Önem Düzeyi	Mimar(S=10)		Mimar Olmayan(S=90)		Toplam		Anlamlılık Düzeyi
	S	%	S	%	S	%	
Kesinlikle katılmıyorum	0	0	6	6,7	6	6	p=0.037 Anlamlı fark vardır
Katılmıyorum	4	40	23	25,6	27	27	
Kararsızım	0	0	12	13,3	12	12	
Katılıyorum	2	20	41	45,6	43	43	
Kesinlikle katılıyorum	4	40	8	8,9	12	12	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Bu analiz sonucuna göre meslek gruplarının, mimar olanlar ve olmayanların “Geleneksel konut cephelerinin, Rahva bölgesi konut cephelerinden daha sade olduğuna dair görüşlerinin” bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır.

Geleneksel konut cephelerinin Rahva bölgesi konut cephelerinden daha kaba olduğuna dair görüşe 100 katılımcıdan 16’sı katılmışken, 65’i katılmamıştır. Mimar olan ve olmayanların görüşlerine Tablo 9’da yer verilmiştir.

Tablo 9: Mimar Olan Ve Olmayan Katılımcıların Geleneksel Konut Cephelerinin, Rahva Bölgesi Konut Cephelerinden Daha Kaba Olduğuna Dair Görüşleri

Önem Düzeyi	Mimar (S=10)		Mimar Olmayan(S=90)		Toplam		Anlamlılık Düzeyi
	S	%	S	%	S	%	
Kesinlikle katılmıyorum	6	60	17	18,9	23	23	p=0.039 Anlamlı fark vardır
Katılmıyorum	4	40	38	42,2	42	42	
Kararsızım	0	0	19	21,1	19	19	
Katılıyorum	0	0	15	16,7	15	15	
Kesinlikle katılıyorum	0	0	1	1,1	1	1	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Bu analiz sonucuna göre meslek gruplarının, mimar olanlar ve olmayanların bu görüşe bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır.

Geleneksel konut cephelerinin Rahva bölgesi konut cephelerinden daha gösterişli olduğuna dair görüşe 100 katılımcıdan 52’si katılmışken, 35’i katılmamıştır. Mimar olan ve olmayanların görüşlerine Tablo 10’da yer verilmiştir.

Tablo 10: Mimar Olan ve Olmayan Katılımcıların Geleneksel Konut Cephelerinin, Rahva Bölgesi Konut Cephelerinden Daha Gösterişli Olduğuna Dair Görüşleri

Önem Düzeyi	Mimar (S=10)		Mimar Olmayan(S=90)		Toplam		Anlamlılık Düzeyi
	S	%	S	%	S	%	
Kesinlikle katılmıyorum	1	10	3	3,3	4	4	p=0.526 Anlamlı fark yoktur
Katılmıyorum	3	30	28	31,1	31	31	
Kararsızım	0	0	11	12,2	11	11	
Katılıyorum	3	30	31	34,4	34	34	
Kesinlikle katılıyorum	3	30	17	18,9	20	20	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Bu analiz sonucuna göre meslek gruplarının, mimar olanlar ve olmayanların bu görüşe bir etkisi olmadığını ortaya koymaktadır. Bu noktada hemfikir oldukları söylenebilmektedir.

Geleneksel konut cephelerinin Rahva bölgesi konut cephelerinden daha estetik olduğuna dair görüşe 100 katılımcıdan 72'si katılmışken, 19'u katılmamıştır. Mimar olan ve olmayanların görüşlerine Tablo 11'de yer verilmiştir.

Tablo 11: Mimar Olan ve Olmayan Katılımcıların Geleneksel Konut Cephelerinin, Rahva Bölgesi Konut Cephelerinden Daha Estetik Olduğuna Dair Görüşleri

Önem Düzeyi	Mimar (S=10)		Mimar Olmayan(S=90)		Toplam		Anlamlılık Düzeyi
	S	%	S	%	S	%	
Kesinlikle katılmıyorum	0	0	3	3,3	3	3	p=0.031 Anlamlı fark vardır
Katılmıyorum	0	0	16	17,8	16	16	
Kararsızım	0	00	9	10	9	9	
Katılıyorum	3	30	44	48,9	47	47	
Kesinlikle katılıyorum	7	70	18	20	25	25	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Mimar olup olmama durumuna göre verilen cevaplar incelendiğinde mimarların %70'i kesinlikle katıldığını ve %30'u katıldığını belirtmiştir. Bu sonuç mimarların %100'ünün geleneksel konutların Rahva bölgesindeki konutlardan daha estetik olduğunu ifade ettiği anlamına gelmektedir. Bununla birlikte mimar olmayanların da %62'si estetik olduğunu düşünmüştür.

Geleneksel konut cephelerinin Rahva bölgesi konut cephelerinden daha renkli olduğuna dair görüşe 100 katılımcıdan 32'si katılmışken, 46'sı katılmamış ve 22'si kararsız kalmıştır. Mimar olan ve olmayanların görüşlerine Tablo 12'de yer verilmiştir.

Tablo 12: Mimar Olan ve Olmayan Katılımcıların Geleneksel Konut Cephelerinin, Rahva Bölgesi Konut Cephelerinden Daha Renkli Olduğuna Dair Görüşleri

Önem Düzeyi	Mimar (S=10)		Mimar Olmayan(S=90)		Toplam		Anlamlılık Düzeyi
	S	%	S	%	S	%	
Kesinlikle katılmıyorum	2	20	1	1,1	3	3	p=0.008 Anlamlı Fark vardır
Katılmıyorum	7	70	36	40	43	43	
Kararsızım	1	10	21	23,3	22	22	
Katılıyorum	0	0	26	28,9	26	26	
Kesinlikle katılıyorum	0	00	6	6,7	6	6	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Bu tabloya göre mimarların %90'ı geleneksel konut cephelerinin daha renkli olmadığını savunmuştur. Bunun yanı sıra mimar olmayanların da çoğunlukta bu fikirde olduğu görülmüştür.

Geleneksel konut cephelerinin Rahva bölgesi konut cephelerinden daha ilgi çekici olduğuna dair görüşe 100 katılımcıdan 14'ü katılmışken, 77'si katılmamıştır. Mimar olan ve olmayanların görüşlerine Tablo 13'te yer verilmiştir.

Tablo 13: Mimar Olan ve Olmayan Katılımcıların Geleneksel Konut Cephelerinin, Rahva Bölgesi Konut Cephelerinden Daha İlgi çekici Olduğuna Dair Görüşleri

Önem Düzeyi	Mimar (S=10)		Mimar Olmayan(S=90)		Toplam		Anlamlılık Düzeyi
	S	%	S	%	S	%	
Kesinlikle katılmıyorum	0	0	2	2,2	2	2	p=0.236 Anlamlı fark yoktur
Katılmıyorum	0	0	12	13,3	12	12	
Kararsızım	0	0	9	10	9	9	
Katılıyorum	3	30	39	43,3	42	42	
Kesinlikle katılıyorum	7	70	28	31,1	35	35	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Bu analiz sonuçlarına göre geleneksel konutların daha ilgi çekici olması görüşüne büyük oranda katılım sağlanmıştır. Meslek gruplarının bir etkisi olmamıştır.

Geleneksel konut cephelerinin Rahva bölgesi konut cephelerinden daha etkileyici olduğuna dair görüşe 100 katılımcıdan 76'ı katılmışken, 8'i katılmamıştır. Mimar olan ve olmayanların görüşlerine Tablo 14'te yer verilmiştir.

Tablo 14: Mimar Olan ve Olmayan Katılımcıların Geleneksel Konut Cephelerinin, Rahva Bölgesi Konut Cephelerinden Daha Etkileyici Olduğuna Dair Görüşler

Önem Düzeyi	Mimar (S=10)		Mimar Olmayan(S=90)		Toplam		Anlamlılık Düzeyi
	S	%	S	%	S	%	
Kesinlikle katılmıyorum	0	0	1	1,1	1	1	p=0.263 Anlamlı fark yoktur
Katılmıyorum	0	0	7	7,8	7	7	
Kararsızım	0	0	14	15,6	14	14	
Katılıyorum	3	30	38	42,2	41	41	
Kesinlikle katılıyorum	7	70	28	30	37	37	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Geleneksel konut cephelerinin Rahva bölgesi konut cephelerinden daha orantılı olduğuna dair görüşe 100 katılımcıdan 54'ü katılmışken, 21'i katılmamıştır. Mimar olan ve olmayanların görüşlerine Tablo 15'te yer verilmiştir.

Tablo 15: Mimar Olan ve Olmayan Katılımcıların Geleneksel Konut Cephelerinin, Rahva Bölgesi Konut Cephelerinden Daha Orantılı Olduğuna Dair Görüşleri

Önem Düzeyi	Mimar (S=10)		Mimar Olmayan(S=90)		Toplam		Anlamlılık Düzeyi
	S	%	S	%	S	%	
Kesinlikle katılmıyorum	0	0	3	3,3	3	3	p=0.003 Anlamlı fark vardır
Katılmıyorum	0	0	18	20	18	18	
Kararsızım	0	0	25	27,8	25	25	
Katılıyorum	3	30	30	33,3	33	33	
Kesinlikle katılıyorum	7	70	14	15,6	21	21	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Bu analiz sonuçlarına göre mimarların %100 görüşü desteklerken, mimar olmayanların çoğunluğu desteklediği, fakat bu orana ulaşmaması sebebiyle anlamlı bir fark oluşturmuştur.

Geleneksel konut cephelerinin Rahva bölgesi konut cephelerinden daha ritmik öğelerin yer aldığına dair görüşe 100 katılımcıdan 52'i katılmışken, 25'i katılmamıştır. Mimar olan ve olmayanların görüşlerine Tablo 16'da yer verilmiştir.

Tablo 16: Mimar Olan ve Olmayan Katılımcıların Geleneksel Konut Cephelelerinde, Rahva Bölgesi Konut Cephelelerine Göre Daha Çok Tekrarlayan Öğeler Olduğuna Dair Görüşleri

Önem Düzeyi	Mimar (S=10)		Mimar Olmayan(S=90)		Toplam		Anlamlılık Düzeyi
	S	%	S	%	S	%	
Kesinlikle katılmıyorum	0	0	2	2,2	2	2	p=0.001 Anlamlı fark vardır
Katılmıyorum	6	60	17	18,9	23	23	
Kararsızım	0	00	23	25,6	23	23	
Katılıyorum	1	10	43	47,8	44	44	
Kesinlikle katılıyorum	3	30	5	5,6	8	8	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Analiz sonuçlarına göre mimarların %40'ı görüşü desteklerken, %60 katılmıyor, mimar olmayanların ise %53,4'ü katılmıştır. Bu durumda meslek gruplarının ritim ilkesine etkisi olduğu görülmüştür.

Geleneksel konut cephelerinin Rahva bölgesi konut cephelerinden daha simetrik olduğuna dair görüşe 100 katılımcıdan 48'i katılmışken, 32'si katılmamıştır. Mimar olan ve olmayanların görüşlerine Tablo 17'de yer verilmiştir.

Tablo 17: Mimar Olan ve Olmayan Katılımcıların Geleneksel Konut Cephelerinin, Rahva Bölgesi Konut Cephelerinden Daha simetrik Olduğuna Dair Görüşleri

Önem Düzeyi	Mimar (S=10)		Mimar Olmayan(S=90)		Toplam		Anlamlılık Düzeyi
	S	%	S	%	S	%	
Kesinlikle katılmıyorum	0	0	2	2,2	2	2	p=0.897 Anlamlı fark yoktur
Katılmıyorum	2	20	28	31,1	30	30	
Kararsızım	2	20	18	20	20	20	
Katılıyorum	5	50	31	34,4	36	36	
Kesinlikle katılıyorum	1	10	11	12,2	12	12	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Bu analiz sonuçlarına göre mimarların %60'ı, mimar olmayanların ise %56,8'i katılmıştır. Bu durumda simetrik ilkesinin meslek gruplarına göre değişiklik göstermediği görülmüştür.

Geleneksel konut cephelerinin Rahva bölgesi konut cephelerinden daha harmonik olduğuna dair görüşe 100 katılımcıdan 62'si katılmışken, 18'i katılmamıştır. Mimar olan ve olmayanların görüşlerine Tablo 18'de yer verilmiştir.

Tablo 18: Mimar Olan ve Olmayan Katılımcıların Geleneksel Konut Cephelerinin, Rahva Bölgesi Konut Cephelerinden Daha Harmonik Olduğuna Dair Görüşleri

Önem Düzeyi	Mimar (S=10)		Mimar Olmayan(S=90)		Toplam		Anlamlılık Düzeyi
	S	%	S	%	S	%	
Kesinlikle katılmıyorum	0	0	0	0	0	0	p=0.003 Anlamlı fark vardır
Katılmıyorum	0	0	18	20	18	18	
Kararsızım	0	0	20	22,2	20	20	
Katılıyorum	3	30	36	40	39	39	
Kesinlikle katılıyorum	7	70	16	17,8	23	23	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Bu anket sonuçlarına göre mimarların %100'ü, mimar olmayanların ise %57,8'i katılmıştır. Bu durumda harmonik olma durumunun meslek gruplarına göre değişiklik gösterdiği görülmüştür. Mimarların bu duruma teknik bakarak harmonik ilkesini değerlendirmeye aldığı söylenebilmektedir.

Geleneksel konut cephelerinin Rahva bölgesi konut cephelerinden daha fazla doluluk-boşluk oranlarına göre tasarlandığına dair görüşe 100 katılımcıdan 68'i katılmışken, 13'ü katılmamıştır. Mimar olan ve olmayanların görüşlerine Tablo 19'da yer verilmiştir.

Tablo 19: Mimar Olan ve Olmayan Katılımcıların Geleneksel Konut Cephelerinin, Rahva Bölgesi Konut Cephelerine Göre Daha Fazla Doluluk-Boşluk Olacak Şekilde Tasarlanmış Olduğuna Dair Görüşleri

Önem Düzeyi	Mimar(S=10)		Mimar Olmayan(S=90)		Toplam		Anlamlılık Düzeyi
	S	%	S	%	S	%	
Kesinlikle katılmıyorum	0	0	2	2,2	2	2	p=0.045 Anlamlı fark vardır
Katılmıyorum	0	0	11	12,2	11	11	
Kararsızım	0	0	19	21,1	19	19	
Katılıyorum	3	30	45	50	48	48	
Kesinlikle katılıyorum	7	70	13	14,4	20	20	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Bu anket sonuçlarına göre mimarların %100'ü, mimar olmayanların ise %64,4'ü katılmıştır. Bu durumda doluluk-boşluk dengesinin değerlendirilmesinde mimarların daha teknik yaklaştığı söylenebilmektedir. Meslek grupları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Geleneksel konut cephelerinin Rahva bölgesi konut cephelerine göre boyut, renk, doku olarak çevresiyle daha uyumlu olduğuna dair görüşe 100 katılımcıdan 71'i katılmışken, 14'ü katılmamıştır. Mimar olan ve olmayanların görüşlerine Tablo 20'de yer verilmiştir.

Tablo 20: Mimar Olan ve Olmayan Katılımcıların Geleneksel Konut Cephelerinin, Rahva Bölgesi Konut Cephelerine Göre Boyut, Renk, Doku Olarak Çevresiyle Daha Uyumlu Olduğuna Dair Görüşleri

Önem Düzeyi	Mimar (S=10)		Mimar Olmayan(S=90)		Toplam		Anlamlılık Düzeyi
	S	%	S	%	S	%	
Kesinlikle katılmıyorum	0	0	2	2,2	2	2	p=0.029 Anlamlı fark vardır
Katılmıyorum	0	0	12	13,3	12	12	
Kararsızım	0	0	15	16,7	15	15	
Katılıyorum	3	30	43	47,8	46	46	
Kesinlikle katılıyorum	7	70	18	20	25	25	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Bu anket sonuçlarına göre mimarların %100'ü, mimar olmayanların ise %67,8'i katılmıştır. Bu durumda konut cephelerinin boyut, renk, doku olarak çevreyle uyumu konusunda mimarların daha teknik yaklaştığı söylenebilmektedir. Meslek grupları arasında anlamlı bir farklılık oluşmuştur.

Rahva Bölgesi Konut Cephelerinin, Geleneksel Konutların Taklidi Olduğuna Dair Görüşüne 100 katılımcıdan 31'i katılmışken, 66'ı katılmamıştır. Mimar olan ve olmayanların görüşlerine Tablo 21'de yer verilmiştir.

Tablo 21: Mimar Olan ve Olmayan Katılımcıların Rahva Bölgesi Konut Cephelerinin, Geleneksel Konutların Taklidi Olduğuna Dair Görüşleri

Önem Düzeyi	Mimar (S=10)		Mimar Olmayan(S=90)		Toplam		Anlamlılık Düzeyi
	S	%	S	%	S	%	
Kesinlikle katılmıyorum	5	50	17	18,9	22	22	p=0.092 Anlamlı fark yoktur
Katılmıyorum	3	30	41	45,6	44	44	
Kararsızım	0	0	13	14,4	13	13	
Katılıyorum	1	10	17	18,9	18	18	
Kesinlikle katılıyorum	1	10	2	2,2	3	3	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Bu görüşe mimarların %80'i, mimar olmayanların ise %64,5'i katılmamıştır. Dolayısıyla katılımcıların taklidi bir biçimlenmenin olmadığını savunup, anlamlı bir farklılık oluşmamıştır.

Geleneksel konut cephelerinin Rahva bölgesi konut cephelerine göre daha iddialı olduğuna dair görüşe 100 katılımcıdan 60'ı katılmışken, 20'i katılmamıştır. Mimar olan ve olmayanların görüşlerine Tablo 22'de yer verilmiştir.

Tablo 22: Mimar Olan ve Olmayan Katılımcıların Geleneksel Konut Cephelerinin, Rahva Bölgesi Konut Cephelerine Göre Daha İddialı Olduğuna Dair Görüşleri

Önem Düzeyi	Mimar (S=10)		Mimar Olmayan(S=90)		Toplam		Anlamlılık Düzeyi
	S	%	S	%	S	%	
Kesinlikle katılmıyorum	0	0	3	3,3	3	3	p=0.146 Anlamlı fark yoktur
Katılmıyorum	0	0	17	18,9	17	17	
Kararsızım	2	20	18	20	20	20	
Katılıyorum	3	30	37	41,1	40	40	
Kesinlikle katılıyorum	5	50	15	16,7	20	20	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Bu analiz sonucuna göre meslek gruplarının, bu görüşe bir etkisi olmadığı ortaya konulmuştur. Geleneksel konutların cephe tasarımının Rahva bölgesine göre daha iddialı olduğu konusunda hemfikir olunmuştur.

3.3. Çevresel Parametrelerin Değerlendirilmesine Ait Bulgular

Bu bölümde binaların çevresel parametrelerinin genel değerlendirilmesi yapılmıştır. Araştırmaya katılan katılımcılara yöneltilen sorular ile geleneksel konut cepheleri ve Rahva bölgesi konut cephelerinin “iklime uygunluk, arazinin topoğrafik yapısına uygunluk, güneşe göre tasarım, rüzgâra göre tasarım” unsurlarını değerlendirmeye yönelik sorular yöneltilmiştir.

Geleneksel konut cephelerinin Rahva bölgesi konut cephelerine göre Bitlis iklimine daha uygun olduğuna dair görüşe 100 katılımcıdan 72'i katılmışken, 15'i katılmamıştır. Mimar olan ve olmayanların görüşlerine Tablo 23'te yer verilmiştir.

Tablo 23: Mimar Olan ve Olmayan Katılımcıların Geleneksel Konut Cephelerinin, Rahva Bölgesi Konut Cephelerine Göre Bitlis İklimine Daha Uygun Olduğuna Dair Görüşler

Önem Düzeyi	Mimar(S=10)™		Mimar Olmayan(S=90)		Toplam		Anlamlılık Düzeyi
	S	%	S	%	S	%	
Kesinlikle katılmıyorum	0	0	4	4,4	4	4	p=0.129 Anlamlı fark yoktur
Katılmıyorum	0	0	11	12,2	11	11	
Kararsızım	0	0	13	14,4	13	13	
Katılıyorum	4	40	43	47,8	47	47	
Kesinlikle katılıyorum	6	60	19	21,1	25	25	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Bu anket sonuçlarına göre geleneksel konutların iklim verilerine daha uyumlu olması konusunda meslek grupları hemfikir olmuştur. Katılımcıların çoğu bu görüşü desteklemiştir.

Geleneksel konut yapılarının, Rahva bölgesindeki konut yapılarına göre arazinin topografik yapısına daha uygun konumlandırıldığına dair görüşe 100 katılımcıdan 63'ü katılmışken, 19'u katılmamıştır. Mimar olan ve olmayanların görüşlerine Tablo 24'te yer verilmiştir.

Tablo 24: Mimar Olan ve Olmayan Katılımcıların Geleneksel Konut Yapılarının, Rahva Bölgesindeki Konut Yapılarına Göre Arazinin Topoğrafik Yapısına Daha Uygun Konumlandırıldığına Dair Görüşleri

Önem Düzeyi	Mimar(S=10)		Mimar Olmayan(S=90)		Toplam		Anlamlılık Düzeyi
	S	%	S	%	S	%	
Kesinlikle katılmıyorum	0	0	3	3,3	3	3	p=0.004 Anlamlı fark vardır
Katılmıyorum	0	0	16	17,8	16	16	
Kararsızım	0	0	18	20	18	18	
Katılıyorum	2	20	35	38,9	37	37	
Kesinlikle katılıyorum	8	80	18	20	26	26	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Bu anket sonuçlarına göre geleneksel konutların arazinin topografik verilerine daha uygun tasarlandığı konusunda meslek grupları hemfikir olmuştur. Katılımcıların çoğu bu görüşü desteklemiştir. Fakat mimarların %100'ü katılmışken, mimar olmayanların %58,9'u katılmıştır. Anlamlı bir farklılık oluşmuştur.

Geleneksel konut yapılarının, Rahva bölgesindeki konut yapılarına göre daha çok güneşe göre tasarımın dikkate alındığına dair görüşe 100 katılımcıdan 65'i katılmışken, 10'u katılmamıştır. Mimar olan ve olmayanların görüşlerine Tablo 25'te yer verilmiştir.

Tablo 25: Mimar Olan ve Olmayan Katılımcıların Güneşe Göre Tasarım, Geleneksel Konut Yapılarında, Rahva Bölgesindeki Konut Yapılarına Göre Daha Çok Sağlanmış Olduğuna Dair Görüşleri

Önem Düzeyi	Mimar(S=10)		Mimar Olmayan(S=90)		Toplam		Anlamlılık Düzeyi
	S	%	S	%	S	%	
Kesinlikle katılmıyorum	0	0	1	1,1	1	1	p=0.188 Anlamlı fark yoktur
Katılmıyorum	0	0	9	10	9	9	
Kararsızım	1	10	24	26,7	25	25	
Katılıyorum	4	40	41	45,6	45	45	
Kesinlikle katılıyorum	5	50	15	16,7	20	20	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Anket sonuçlarına göre mimarların %90'ı bu görüşü desteklerken, mimar olmayanların %62,3'ü katılmıştır. Oran olarak çoğunluğun kabul ettiği, geleneksel konutların güneşe göre tasarımın göz önünde bulundurulduğu söylenebilmektedir.

Geleneksel konut yapılarının, Rahva bölgesindeki konut yapılarına göre daha çok rüzgara göre tasarımın dikkate alındığına dair görüşe 100 katılımcıdan 69'u katılmışken, 13'ü katılmamıştır. Mimar olan ve olmayanların görüşlerine Tablo 26'da yer verilmiştir.

Tablo 26: Mimar Olan ve Olmayan Katılımcıların Rüzgâra Göre Tasarım Geleneksel Konut Yapılarında, Rahva Bölgesindeki Konut Yapılarına Göre Daha Çok Sağlanmış Olduğuna Dair Görüşleri

Önem Düzeyi	Mimar(S=10)		Mimar Olmayan(S=90)		Toplam		Anlamlılık Düzeyi
	S	%	S	%	S	%	
Kesinlikle katılmıyorum	0	0	2	2,2	2	2	P=0.168 Anlamlı fark yoktur
Katılmıyorum	0	0	11	12,2	11	11	
Kararsızım	1	10	18	20	19	19	
Katılıyorum	4	40	45	50	49	49	
Kesinlikle katılıyorum	5	50	14	15,6	19	19	
Toplam	10	100	90	100	100	100	

Anket sonuçlarına göre mimarların %90'ı bu görüşü desteklerken, mimar olmayanların %65,6'ı katılmıştır. Oran olarak çoğunluğun kabul ettiği, geleneksel konutların rüzgara göre tasarımın göz önünde bulundurulduğu söylenebilmektedir.

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

İlk mimari yapılardan günümüze kadar yapı cepheleri mimari tasarımın temel olgularından biri olmuştur. Cephe tasarımı, yapının üretildiği bölgenin iklimi, coğrafyası, kültürü, toplum yapısı, malzeme, teknolojik ve ekonomik durumuna bağlı olarak kullanıcının ihtiyaçları doğrultusunda farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Bu da bireyler üzerinde farklı psikolojik etkilere neden olmaktadır.

Hızlı nüfus artışı ve değişen sosyal yapıyla birlikte günümüzde daha fazla konut inşası gerçekleşmektedir. Yeni inşa edilen konut yapılarıyla eski evler arasında cephe açısından belirgin farklılıklar gözlemlenmektedir. Bu çalışmanın ana konusu olan Rahva bölgesinde inşa edilmiş konut cephelerinin değişen yüzüyle bireylerin algısında tekdüze ve estetik olmayan cepheler olarak yer edinmiştir. Dolayısıyla çalışmada tasarım sürecini etkileyen çevresel etmenlerden iklim, kültür, topoğrafya, yön parametrelerinin, tasar öge ve ilkelerinin yanı sıra estetik parametrelerin de bireyler üzerindeki etkisi ve algısı, bireylerin beğeni ifadelerini uyandıracak tasarımların gerçekleşmesi için tespitler yapılmıştır.

Süregelen zaman içerisinde sosyal yapının, teknolojinin, ekonominin değişmesi kent içindeki konut cephelerine de yansımıştır. Anket verilerinin değerlendirme sonuçlarına göre %82 oranında, geleneksel konut cephelerinin Rahva bölgesi konut cephelerine benzemediği ve görsel açıdan daha güzel bulunduğu görülmüştür. Katılımcılara yöneltilen sorular ise, yapı cephelerinin algısında estetik biçimlenme kriterlerinin etkilerini tespit etmek amaçlanmıştır.

Modernlik açısından veri değerlendirme sonuçlarına göre, Rahva bölgesi konut cephelerinin daha modern olduğu görüşü savunulmuştur. Bununla birlikte mimar veya mimar olmayan gruplar arasında da anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Bu durum neticesinde zamanla gelişen teknoloji ve farklı malzeme kullanımı ile geleneksel kültür düzeyinden uzaklaşıldığı, çevresel etmenlere bağlı olmadan tasar öge ve ilkelerinin uygulandığı görülmüştür. Bu da katılımcılar tarafından estetik bulunmadığını ortaya çıkarmıştır.

Cephenin görsel algısında oran-ölçek kriteri son derece etkin bir ilke olarak öne çıkmaktadır. Rahva bölgesindeki konut cephelerindeki doluluk-boşluk dengesi, boyut-renk-doku açısından çevresiyle uyumu göz ardı edildiği düşünülüp katılımcılar tarafından estetik bulunmamıştır. Cephe elemanlarının (kapı, pencere) tekrar edilişi, tasarımın iklim ve yön doğrultusunda doğru uygulanması süresince katılımcılar tarafından olumlu karşılanmıştır. Dolayısıyla ritim ilkesi cephelerin estetik algılanmasında önemli bir parametre olmuştur.

Rahva bölgesi konut yapılarında renklilik belirgin olmasına rağmen katılımcılar tarafından estetik bulunmadığı, renk olgusunun ancak bölgenin yerel malzemeleriyle doğal dokusundan kopmadan uygulandığı sürece estetik bulunacağı belirlenmiştir. Mimari yapı oluşturulurken şekil, malzeme, oran-ölçek, ritim, renk, ışık, doku kriterlerinin, çevresel faktörlerle doğru organizasyonu sonucunda bireyde beğeni algısının oluştuğunu söylemek mümkün olmuştur.

Anket çalışmasına katılan tasarımcı ve kullanıcıların birçok noktada fikir birliğinde olmasına rağmen, estetikten uzak cephelerin olduğu görülmektedir. Bu noktada tasarımcıların haricinde yapı müdahitlerinin kar marjını ön planda tutarak, bireysel tercihlerinin bu sonuçları doğurduğu söylenebilmektedir. Gelecekte üretilecek yapıların cepheleri, imar öncesinde belirli bir kurul tarafından değerlendirilmeye alınması önemli olacaktır. Bölgenin yerel verileriyle uyumlu, iklim ve topoğrafya şartları göz önünde bulundurularak, kullanıcı ve tasarımcıların beğenisini sağlayacak yeni yapıların oluşması, kentin doğal dokusunu koruması ve aynı zamanda kent kültürü açısından da önemlidir. Böylelikle kullanıcıların geleneksel dokuda olduğu gibi yeni yerleşim bölgelerinde de cepheleri estetik bulması mümkün olacaktır.

Mimari kimliğin sürdürülebilirliğini sağlayabilmek amacıyla, tasar öge ve ilkelerine bağlı sınır aralıklar koyulması, bunların denetlenmesi, yapılacak olan onarım veya müdahalelerde ilgili kurumlardan gerekli izinlerin alınması ve denetim altında müdahalenin yapılması gerekli görülmüştür. Aksi takdirde mimari kimliğinin bozulması yönündeki müdahalelerde gerek idari yaptırım ve gerekse cezai yaptırımın uygulanabilirliği beğeniden uzak yapıların oluşmasını engellemek için önemli bir adım olacaktır.

Mimarlık faaliyeti kentin zaman içindeki değişen ve gelişen yüzünün arka planındaki gelişmeleri temsil etmektedir. Dolayısıyla tasarımcılar, yapı müteahhitleri ve denetleyici kurullar kullanıcının beğeni değerlerini, estetik algısını göz önünde bulundurmanın yanı sıra kent kültürünü, topoğrafik durumu, iklim şartları gibi değişkenleri de tasarım sürecine dâhil etmelidir. Böylelikle gelecek nesillere zamanın kültür ve yaşam tarzlarını anlatan, eski yapılarla harmanlanan yeni yapıları da miras bırakmak mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akyıldız, B. (2020). Cephe arayışında biçimsel ve anlamsal özelliklerin değerlendirilmesi, Mahabad Bulvarı örneği. Dicle Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. 45s Diyarbakır.
- Büyüköztürk, Ş. 2011. Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş. Akgün, Ö. E. Karadeniz, Ş. Demirel, F. ve Kılıç, E. 2013. Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Pegem Akademi, Ankara.
- Collingwood, R. G. 1938. The Principles of Art, Oxford Press, London.
- Erkman, U., 1973. Mimaride etki ve görsel idrak ilişkileri, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış doktora tezi, 25s, İstanbul.
- Genç, F. Ed. 2006. Mimaride Estetik, 1. Basım, Dost Kitabevi Yayınları. Ankara, 167s.
- Kagan, M., 1993. Estetik ve Sanat Dersleri, Çev. Çalışlar, A., İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Kuban, D. 2010. Mimarlık Kavramları, İstanbul: Yem Yayınları İstanbul.
- Kuban, D., 1973. Mimarlık Kavramları, İstanbul Teknik Üniversitesi Matbaası, Gümüşsuyu, İstanbul.
- Lang, J. 1987. Creating Architectural Theory: The role of the behavioral sciences in environmental design. Van Nostrand Reinhold, New York, 168s.
- Scruton, R., 1979. The Aesthetic of Architecture, Methuen Co. Ltd. London.
- Smith, F. P., 1979. The Aesthetic Dimension, George Godwin L. T.
- Şentürer, A. 1992. Mimaride Estetik Olgusu, “Değişmez” ve “Değişken” Özellikler Açısından Kavramsal, Kuramsal ve Uygulamaya Ait Bir İnceleme, Uluslararası IV. Yapı Yaşam Kongresi, Bursa: Uludağ Üniversitesi, 37-69,
- Şenyiğit, Ö. 2010. Biçimsel ve anlamsal ifade aracı olan cephelerin değerlendirilmesine yönelik bir yaklaşım: İstanbul’da Meşrutiyet ve Halaskargazi Caddeleri’ndeki cephelerin incelenmesi. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 17s, İstanbul.
- Wohlwill, J. F. 1976. Environmental Aesthetics: The Environment as a Source of Affect, Springer US, New York, 38s.
- Yetişken, H. 2009. Estetiğin ABC’si, 3. Basım, Say Yayınevi, İstanbul, 52s.

Çatışma Beyanı

Yapılan bu çalışma gerek bireysel gerekse kurumsal herhangi bir çıkar çatışmasına yol açmamıştır.